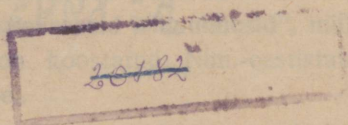

J. Ainele,

Nimede-eestistamise-Toimkonna juhataja.

Eessõnaline märkus.

Meie tähtsamaid esmajärgulisi rahvus-
kultuurülesandeid.

Tartus, 1932.

J. Mällo trukk, Tartus.

A-8945

Eessõnaline märkus.

Käesolev brošüür on koostatud Nime-de-ees-tistamise-Toimkonna ülesandel. Selle brošüüri teise osa, mis käib perekonnanime valiku ning soetamise kohta, on koostanud prof. dr. Julius Mägiste. Ni-mede-eestistamise-Toimkond on kiitnud need dr. Mägiste põhimõtted häaks ning on otsustanud propageerida eesti perekonnanimede arendamist selles osas toodud suunas.

Isikunimede (risti-, eesnime) valikul peetagu silmas põhimõtteid, mis on toodud dr. J. Mägiste raamatus „Eestipäraseid isikunimesid“, milline raamat samuti on koostatud Nim.-eestistam.-Toim-konna ülesandel.

Küsimuse põhjalikumaks tutvumiseks soovi-tame lugeda veel raamatuid „Eestlasele eesti nimi“ (album, hind 50 senti) ja 15000 uut sugunime (hind 50 senti).

Kõik siin mainitud raamatud on toimetanud Akadeemiline Emakeele Selts ning neid on saada laost Noor-Eesti juures Rüütli 4, Tartus.

Eestlane kandku ka eesti nime.

I.

Kas ka Teie olete nende paljude hulgast, kelle perekonnanimi lõpeb saksa- või vene- lõpuga, nagu -mann, -son, -berg, -land, -dorf, -of (Raudson, Kenkmann, Mägiberg, Tartland, Kiudorf, Kuperof jne.)? Või isegi kannate puhast saksa- või venekõlalist perekonnanime (Hünerson, Strandmann, Bauer, Eisen, Gutmann, Ščerbakov, Starkopf jne.)? Kas Teie kunagi olete küsind endalt, kust olete saand oma „peene“ saksanime, ning olete leidnud sellele rahuldava vastuse? Kas üldse olete mõtelnud järele selle kohta ning leidnud, **kui veider see on: ise läbi ning läbi eestlane, soonis voolab eesti veri, kõnelete eesti keelt, arendate eesti asja, korraldate eesti nädalat, eelistate omamaa kaupa, olete suur isamaalane, rahvuslane. Kindlasti vi-
hastute (ning täie õigusega), kui keegi jul-
geks kahelda Teie eestimeelsuses või patrio-
tismis, aga täie südamerahuga kannate edasi
oma vöörapärast perekonnanime (ei ole
kuulnud, et Teie oleksite avaldand soovi
seda eestistada).** Mul ei oleks midagi selle
vastu, kui ajalugu tõestaks, et kunagi Teie
vanavanaisa ja selle vanemad elasid Saksa-
maal, kuski rannaääres, kus neid nimetati
õigusega ütleme Strandmann'iks. Sää! ühel

päeval tema vikingiveri ei andnud talle enam rahu, ta jättis oma mereranna ning rändas meie maale — tuues kaasa ka oma perekonnanime. Siis ta järeltulijad sulasid kokku meie rahvaga, omandasid eesti keele ja järele jäi ainult ilus mälestus ja nimi „Strandmann”.

Aga ajalugu tõestab hoopis midagi muud (uurige seda ise), ja nimelt: Teie vanavanaisa elas meie maal rannaääres ja oma rahvas nimetas teda „Rannameheks”, nimi igapidi aus ja väarikas. Siis enam kui saja aasta eest (see aeg oli meil umbes 1804—1824) ühel päeval ta kutsuti mõisasse, kuhu ta läks üsna väriseva südamega, sest ei võind teada, mis kõik võis juhtuda. Ei juhtund aga midagi paha, parunihärra oli õige lahkes tujus, ütles kohe: „Noh, Rannamees! Nüüd oled sa vabamees, nüüd paneme sulle ka nime. Mis sugust sa ise tahad?” — „Eks härra ise tea!” — „Gut! Sinu nimi olema „Strandmann”, pea meeles!” — „Ah Trandmann? Suur tänu, härra!” Ja nii see asi laheneski. Samal ajal, võib-olla ka samal päeval, Külaotsa Tõnise poeg sai perekonnanimeks Tõnisson, Jaagupi poeg — Jakobson, Peetri p. — Peterson, Juhani p. — Juhanson; Punniküla 10 perekonda said nimed: Punmann, Punson, Punberg, Punland, Punner, Punnef jne.; Kõrgemäe Kaarli jäi Kergenbergi; Raua Juhan tahtis peenemat nime, noh olgu, talle antigi „Eisen”, kuna teine sugulaspere jäi Raudbergi, jne. Kui Saaremaa mehelt Mäe Jaanilt küsiti, mida tema soovib perekonnanimeks, ta aeglaselt sügas kõrvatagust ja ütles: „Ei tea, härra, tahaksin...” — „Või sina ei tea! Olgu sinu nimi „Eitea”!” Tei-

sed külamehed naersid, arvasid, et paruni-
härä teeb nalja (nali see oligi), ja naljapä-
rast parun kirjutaski raamatusse „Eitea” — ja
seda nime leidub Saaremaal tänapäevani.
Ühes mõisas oli vihane parun veel vihasema
opmaniga, kes ristasid oma vallarahva läbi-
segi halbade perekonnanimedega, nagu Švein-
hund, Sitberg, Puhtsit, Hasenhund, või kui
antigi eestikeelne nimi, siis Satik, Pudru-
mänd, Lits, Pets, Närts, Kalts ja veel hulle-
maid. Seda räägib ajalugu ja see on väga
kurb. Niiviisi pooled meie perekondadest
kannavad juba 2—3 inimpõlve kas võõrast
või ebameeldivat nime; kogu meie rahvas ei
ole sellega kunagi leppind ning nimetab tä-
nini neid **väärnimedeks** — ja seda õigusega.

**Kas see nii peab edasi kestma ja veel
nüüdki, kus me elame omas riigis, oleme
iseseisvad ning enda saatuse määravad?**

**Ei, see peab muutuma! Peame raputama
endast selle orjaaja jäänuse, mis meile vägi-
valdselt omal ajal pääle sunniti, peame
muutma need võõrapärased ja vastikud ni-
med eestiliste vastu. See on esirinnas meie
tähtsamaid kultuuriülesandeid.**

Rõõmuga võime nentida (konstateerida),
et seks on juba tehtud suur algus. Meie ise-
seisvuse ajal viimase 11 aasta jooksul on um-
bes 600 perekonda muutnud oma perekon-
nanimed, pannes alguse seega eesti perekon-
nakultuurile. Nende hulgas on silmapaist-
vaid teadusmehi, kirjanikke, seltskonnatege-
lasi, riigi- ning poliitikamehi, nagu Saareste,
Mägiste, Riikoja, Haliste, Tuglas, Utuste,
Toriste, Vaigla, Ariste, Ainomäe, Tamme-

kann, Väinaste ja muid. Iga päev tuleb juurde uusi nimede-eestistajaid, eriti akadeemilisest ringest ja meie iseteadvaist haritud seltskonnakihest.

Võõrapärase perekonnanime eestistamine ühtlasi on olemiseküsimus.

Kuidas võib olla eestlane, kanda südames ning tegudes oma rahva saatust ning hääolu ja sellejuures otsa ees aga on saksakeelne (või venekeelne) silt. Siin on silmanähtav suur vastuolu.

Seda on tundnud ammugi meie iseteadvamad, ärksamad eestlased, kelle rahvustunne oli ärgand ja kellel õieti raske oli kanda võõrkeelset perekonnanime, eriti siis, kui nad pidid astuma oma rahva ette. Nii enam kui 100 aastat tagasi meie esimene ning parim maarahva laulja Kr. Jaak Peterson nimetab end „Kikka” Jaagu pojaks, Fr. R. Kreutzwald luuletab „Vidri-Rein Ristmetsa” nime all; kahju, et ta seda nime ei tarvitanud oma „Kalevipoja” tiitel-lehel, siis ei saaks saksa teadusmehed (Hauser j. t.) nimetada teda „balti sakslaseks — estofiiliksi” Kirjanik J. Sommer on rahva ees „Suve-Jaan”; meie ärkamisaja tulisem isamaatütar Lydia Jannsen ei tihka esineda selle võõra nime all, vaid Jakobson'i soovil võtab endale nimeks „Koidula”, kuna C. R. Jakobson ise on Linnutaja, Fr. Kuhlbars — Villi-Andi, M. J. Eisen — Nooli (ka Ise), hiljem Ado Grenzstein — Piirikivi jne. Ja meiegi aja paremad kirjanikud esinevad oma rahvale arusaadava nime all: A. Hansen on Tammsaare, Hubel — M. Metsanurk, Michelson — Tuglas. Neist

võtavad nooremad eeskuju, nii Kirschenberg saab **Kirsimäeks**, Tamberg — **Ranna'ks** jne.

Rahvuspoliitiliselt seisukohalt on see väga tähtis, kui meie kirjanduse-, kunsti-, kultuuri-, teaduse- ja riigiesindajad kannavad eesti nime. Siis ei oleks saksa teadusmehil (Hauser ja t.) olnud põhjust kirjutada, et „eesti kirjandus on eestisõbraliste sakslaste, nagu **Kreutzwald, Jannsen j. t. tehtud**“, et „eesti rügi eesotsas seisavad eestisõbralised vabameelsed balti sakslased, nagu **Tõnisson, Strandmann, Bauer, Hünerson**“ jne. (sellekohane märkus ühes välismaa ajalehes). Üks meie välismaa saadik kirjutab, et „ärge saatke meile saksa nimega diplomaate, siin on raske teha selgeks seda, et eestlane kannab saksa nime, neid võetakse nime järele sakslastena“ jne.

Veel oleks ka soovitav, et meie loov kirjandus annaks eesti tüüpidele eestilised nimed. Kui me loeme mõnest saksa romaanist tegelase nime **Jaan Mägi**, siis ei kahtles, et siin kirjanik kõneleb eestlasest, **Ivanoff** iseloomustab venelast jne. Samuti ka eesti kirjanduses kujutagu **Rotberg** sakslast, **Petrov (Petrof)** venelast, **Skulbis** lätlast jne.

Loodame, et lähemas tulevikus nimede eestistamine võtab enam hoogu ja peagi saabub aeg, kus iga eestlane kannab ka eesti nime. Seda kohustab meie minevik, seda nõuab olevik, seda tingib tulevik meie iseloomise nimel.

Meid on arvult vähe, sellepärast ärgu mingi kaduma meie kultuurile ning rahvuslikule eneseteadvusele ühtegi tilka verd.

II.

Nimevalikul on soovitatav silmas pidada järgmisi alusmõtteid.

1) Sel puhul, kui eesti omapärane nimi tõlgiti mõisa võimuajal ja vene ametkondade poolt võõrkeelseks (Ristmets — Kreutzwald, Torba Jakobi poeg — Jakobson, Kupri Jaan — Kuperjanov jne.), tuleks ennistada olnud nimi, millega kinnitaks selle suguvõsa juured aina sügavamale kodumaa mulda. Samuti võime võõrast nime tõlkida (Ehrenberg — Aumäe, Laurberg — Laumäe jne.). Võõrasnime omapärastamist võime saavutada ka häälikute ümberasetamise, ärajätmise ning lisanduse teel. Sel teel saaksime nime, mis kõlaliliselt enam-vähem endisele sarnane. Näiteks:

Tammermann — Tamre või Tammermaa, Vilberg — Villpere, Vilpre ∼ Vilbre, Vilmre. Laanberg — Laanpere, Soonberg — Soonpere, Almberg — Almre, Einberg — Einver(e), Saarmann — Saarmaa ∼ Saarma, Ojanson — Ojansoo jne.

2) Väga soovitatav on võtta perekonnanimeks mingi eestiline kohanimi sugukonna praegusilt või endisilt asumailt. Sageli on meie noorpõlve kodukoha kaunis kohanimi unustushõlma varisemas, perekonnanimena aga jäädvustuks kaunikõlaline sõnakuju.

3) Eriti soovitatav on kasustada nimevalikul meie perekaid murdesõnu. Teame ju, et murdeti vastab ühele mõistele mitu sõnalist erikuju. Näiteks esineb meil perekonnanimena sõna — Kallas, millist nime rohkendada polekski soovitatav. Küll on aga soovitatav, et kasustataks sama mõistet „kallas” väljendavaid teisendsõnu, sünonüüme: Pank, Perv, Rand, Parras, Perges, Parg, Kelbas, Koldas jne. Selliseid sõnakondi on palju: Kask, Kõiv, Pürss, Törn; Sõõre, Säie, Sirdus, Sõõres, Keere; Põõsas, Puhmas jne.

Ka murdelisist häälikulisist erinemusist, nagu Sõõre, Sõere, Saar, Soar, Suar, Käär, Käer jne. on nime eristamiseks küllalt. Lõhmus'e naaber võib väga hästi võtta nimeks Lõmmus, Nõmm'e oma Numm ning Põllu' oma Pöld või Peld jne. Murdekujuline nimi kannaks nimekandjat sümboolselt alati kodukolkasse, kuigi ta säält siirdund on teisale. Ning nimekandja päritolugi on võimalik määrata ju ta nime järgi. Kui palju võidaks meie (vähearenend) kolgaisamaalsus seega!

4) Liitsõnu nimedena võib otstarbekohaseks pidada. Liitmine võimaldab nimevalikut suurendada. Näiteks Lehtmets. Soovitatav siiski hoiduda liiga pikkade sõnapaaride liitmisest.

5) Eriti arvukaks kujuneb nimevalik tuletus- ja lühenduslõppude liitmise abil, sest ühele tüvisõnale sobib sageli mõnigi tuletus- või lühenduslõpp. See asjaolu aitab eriti uusi nimesid rohkendada.

Soovitame silmas pidada järgmisi t u l e - t u s l õ p p e u t e nime de soetamisel:

-la (kohanimedes esinev): Vigala, Haljala, Antsla, Vasula, Kungla, Kingula, Varbla, Udula, Tuvila, Tumula, Tammula, Vagula, Aidla, Jugala, Jägala, Palula, Ulila, Vahula, Aimla, Undla, Lehola, Lihula, Sangla, Rapla jne.

-ste, -stu (-sto): (samuti tuntud kohanimede tuletuslõpp): Heinaste, Sangaste, Urvaste, Säinaste, Sõreste, Olliste, Kiviste, Männiste, Leheste; Järvistu, Kõivistu, Rohistu; Kaljusto jne.

-se (nimetav -ne): Laose, Karuse, Aruse, Erase, Ülase, Jürise jne.

-ndi, -ndu (-ndo): Aarandi, Kajundi, Palundi, Kõrendi, Laanendi, Saarendi, Laarendi, Metsandi, Luhandi, Soondi, Salundi, Ihandi, Kasvandi, Villandi ~ Viljandi, Vilundi, Ülandi; Imandu, Saarendu, Arundu; Orundo, Kajando, Vallando jne.

-ng (-nga): Tooming, Otsing, Vallang, Iiling, Kalming, Lemming, Meeling, Udung; Küllinga jne.

-t(u) (-to): Ihatu, Ehatu, Nehatu, Vaia-tu; Vainut, Puiat ~ Puiatu, Usot; Vallato jne.

-k, -ku (-ko): Savik, Saviku, Saarik, Saariko, Viljak, Tuljak, Muljak, Kiviku, Kiviko jne.

Lühenduslõppudest võiks soovitada:

-vere, -ver, tuleneb sõnast veere, veer; on tüüpilisemaid eesti kohanimede moodustajaid. Näit.: Igavere, Laduvere, Salusvere, Tabivere, Lustivere, Kaiavere, Kärevere, Ülgvere. Sobivam perekonnanimele on siiski

lõpp -ver: Järver, Jõgiver, Kulver, Kungver, Kaulver, Aover, Ülger jne.

-ma (-maa, -m): Valma, Vaalma, Aarma, Viljama, Villema, Hallama, Salumaa, Sillama, Viilamaa, Laasma, Laosma, Kurema; Kurem, Põllum, Heinam jne.

-lo: Aidlo, Kurglo, Metslo jne. Võib tarvitada samadel tüvedel, mis kõlblikud tuletuslõpul **-la**'l. Soovitatavam konsonantliiteline kuju.

Viimaks annavad küll hääkõlalisi nimesid lühenduslõpud **-ra**, **-ru** (-ro), **-ri**, **-re**, **-sre**, **-tre**.

-ra (tuleneb sõnast rahva): Laksira, Kaseri, Kaldara, Kaldera, Kaldra, Vainura, Vaimera, Vaimra jne.

-ru, **-ro** (sõnast -aru, -aro): Kuivaru, Kuivru ~ Kuivro, Laaneru, Soosru ~ Soosro jne.

-ri, (lüh. nimest Jüri): Toomari, Tõnuri, Saluri, Tuulari, Saburi jne.

-re (sõnast -vere, -veere): Aimre, Kongre, Võimre, Ilmre, Vaimre, Laanre jne.

-tre (sõnast tare): Laatre, Laanetre, Palutre, Pajatre, Rajatre, Kuldre jne.

Nii on võimalusi meelepärase nime leidmiseks hulgana. Ainult ühte hoiatust peetagu silmas: nimi ärgu olgu liiga magus, lilleline ega lüüriline. Jäetagu kõrvale Lilled, Vetesinad, Roosiõied jne. Muid kõlalisi, aga tüsedaid nimesid on küllalt. Kui ei saa siit, siis saab säält. Ilma ei jää ükski. Ainult tahet on vaja ja külgehakkamist.

III.

Uue nime seaduslikuks omandamiseks tarvitatagu järgmisi juhtnööre:

Nimemuutja muretsegu vajalised dokumendid ja nimelt:

1. Perekonnaseisu-tunnistis koguduse õpetajalt või vastavalt perekonnaseisuametilt, kust näha oleks sooviavaldaja sündimisaeg ja perekondlik seis (kas ta vallaline või abielus ja kellega, kas on tal lapsi või kasulapsi — nende nimed ja sündimisaeg) ning milliseisse raamatuisse on sisse kantud need teated. Tunnistis käib 50-sendilise tempelmaksu alla.

2. Tunnistis vastava linna- või valla-valitsuse perekonnaraamatu põhjal, kust näha oleks sooviavaldaja Eesti kodakondsus. Tunnistis käib 50-sendilise tempelmaksu alla. (Kui mõnesuguseil asjaoludel korda ei lähe vastavalt omavalitsusasutiselt hankida kodakondsustunnistist, siis võib selle võtta ka politseilt).

3. Pääle nende tunnististe esitatagu veel soovitav uus eestiline perekonnanimi, mis kirjutatagu vastavale palvekirja planketile. Palvekirja plankette saab **Nimede-eestistamise-Talituselt** 3-sendilise postikulu eest. Palvekirjaplankett täidetakse

vastavalt ning kirjutatakse alla asjaosaliste poolt (sooviavaldaja abikaasa ja tema üle 18-aasta vanused lapsed. Lapsed alla 18 a. vanuse käivad vanematega kaasas). Valmis palvekiri ühes ülalnimetatud dokumentidega saadetakse otse **Kohtu- ning Siseministeeriumile**, kusjuures lisatakse kuludeks:

Riigi Teataja kuulutise maksu	kr. 2,—
Nimemuutmise registreerimise maks	„ 5,—
Tempelmaksu palvekirjale	„ —,50
Igalt lisalt à 10 senti	„ —,20

Kokku kr. 7,70

Maks uue nime päält, ühise palve korral, mitmeliikmelisel perekonnal on ikka ühine kr. 7,70.

Palvekirja ühes dokumentide ja rahaga võib saata ka Nimede-eestistamise-Talituse kaudu, kes saadab need edasi Kohtu- ning Siseministeeriumile. Uuest nimest palutakse teatada Talitusele, kes siis võtab selle kaitsitud nimede registrisse, et teised isikud enam ei saaks võtta endale valitud nime.

Igasuguste seletuste ning nõu saamiseks pöördutagu Nimede - eestistamise - Talituse poole (praegune aadress Tartus, Kastani 47). Nõuanne tasuta (kirjateel tasuta postikulud — 10-sendiline pm.).
